

LITERATURA STRAINA

Din poemele lui Byron

Traduse de: I. HELIADE-RĂDULESCU

STANJE

I.

Discul argintat al Dianei, în mijlocul unui cer fără nori, luminează coasta Acțiului; pe mările acestea oare când lumea fu câștigată și pierdută pentru regina Egiptului?

II.

Contemplu acestei câmpii de azur ce fură mormântul atâtor Romani. Aci pentru prima oară, ambiția sălbatecă uită o coroană nesigură ca să se fie după urmele unei femei.

III.

Plăcută Florență, tu ce-mi inspiri un amor așa de tânăr în cât nici odată nu s'a exprimat în proză sau în versuri (de când Orfeu se duse a-și căuta în cântare, pe a sa Euridice), tu ce te voiubi până când vei fi frumoasă și eu tânăr.

IV.

Plăcută Florență, tu ce-mi inspiri un amor așa de când se juca regaturi pe doi ochi frumoși: dacă poeții ar fi avut atâtea imperii pe câte versuri au intrat lor dispoziție, poemele tale ar fi făcut a se naște alți noi Antonii.

V.

Soarta a schimbat toate; eu însă mă jur pe frumoșii tăi ochi, și pe bucele grațioase ale părului tău, dacă nu pot pierde o lume pentru tine, n'aș voi a te pierde pe tine pentru o lume.

PROMETHEU

I.

Titan! suferințele stîrpei umane văzute de muritorii tăi ochi în trista lor realitate, nu fură înaintea-ți, ca înaintea celorlalți zei, un obiect de dispreț. Ce recompensă avu generozitatea ta? un supliciu atroce, suferit în tăcere; o stâncă, vulturul și fiarele; toate durerile ce mândria poate suferi; durerile ce ea le ascunde; simțământul împilator al durerii, ce vorbește numai în singurătate, ce se teme să nu-l audă cerul, ce suspină când a sa voce nu are ecou.

II.

Titan! tu ai cunoscut lupta suferinții și a voinții, ce stăsie inima fără a da moartea: Cerul neîmpăcat și tirania celorlalți zei, un obiect de dispreț. Ce recompensă avu generozitatea ta? un supliciu atroce, suferit în tăcere; o stâncă, vulturul și fiarele; toate durerile ce mândria poate suferi; durerile ce ea le ascunde; simțământul împilator al durerii, ce vorbește numai în singurătate, ce se teme să nu-l audă cerul, ce suspină când a sa voce nu are ecou.

III.

Crima ta, demnă de un zeu a fost, căci ai avut compătimire, căci ai vrut să împuținezi, prin preceptele tale, grămada mizeriilor umane, căci ai vrut să-și afile omul tărnia în sufletul său. Însă învins de o putere mai presus de tine, legași nouă o lecție mare pe care cerul și pământul n'a putut a o distruge... răbdarea ta energetică, tărnia ta, și rezistența minții tale cea nepătrunsă. Tu ești un simbol al destinului și tăriei muritorilor; ca și tine omul este divin în parte; un rău turburat eșit dintr'o sorginte curată. Omul asemenea are o prevedere despre viitorul său funest, despre rezistența sa și despre trista sa singurătate. Însă sufletul său poate a opune înaintea lor curajul în contra tuturor relelor; el își are voința sa fermă drept reazim și chiar în torture recompensa și triumful, dacă cutează ale brava și a-și face din moarte o victorie.

LA EUTHANASIA

I.

Când timpul îmi va aduce mai curând sau mai târziu somnul fără visuri ce închide ochii aceluia ce nu mai sunt, zeu al uitării, putea-vei tu întinde blândește-ți aripi asupra patului meu de moarte!

II.

Nici un amic, nici un moștenitor să nu-mi vie a plânge sau a dori lovitura ce mă va amenința; nici o frumusețe cu parul despletit să nu-mi vie a simți sau a se prefăce o durere de bună cuvîntă.

III.

Voi să intru în tăcere în mormânt, fără să fiu însoțit de lacrimi oficioase; nu voi să tulbur bucuria nimănui, nici să inspir temeri amicilor.

IV.

Amorul însă, dacă amroul într'o asemenea oră ar putea să-și astupe cu nobilitate niște desarte suspine, amorul ar putea triumfa pentru ultima oară, atât în cecece suferințele cât și în cecece moare.

V.

Cât ar fi de dulce o Psihe a mea, a vedea până la ultimul meu moment seninătatea dominând pe a ta față! Uităndu-și toate fricile trecute, și însuși durerea ar rade văzându-te.

VI.

Zadarnică dorință! frumusețea geme și se tângue la vederea unui amant pe care stă să-l răpească moartea; lacrimile ce răspândește femeia de voie ne ametesc în viața noastră și a deservită în momentul morții.

VII.

Fie-mi solitară dar ultima mea oră; să n'aud nici suspine, nici sughițe. Dacă sunt oameni ce nu s'au temut niciodată de apropierea morții, fără îndoială pentru dânsii durerea a fost foarte scurtă sau chiar necunoscută.

VIII.

Este oare atât de penibil a muri și a se duce unde toți s'au dus înainte de mine, unde toți cată a se duce? Ce este moartea decât a recădea în nimic în care am fost mai înainte de a mă naște la viață și la amaruri.

IX.

Să numărăm plăcerile ce ne-au mulțumit câteva din zilele noastre; să ne numărăm zilele fără înfrustrări, și să mărturisim, or care am fost, că e mult mai bine de a nu fi cineva.

* * *

LORD BYRON

Don Juan

(Fragmente în care se vorbește despre Basarabia)

Cântul al șaptelea

— Cetatea se numea Ismail, așezată pe malul stîng al Dunării, cu case în feul orientat, dar care rămâne totuși o cetate de mîna întîl, sau cel puțin a fost, căci de-atunci ar fi putut fi dărâmată din ambiția vreunui cuceritor. Ismailul era la optzeci de verstee departe de mare și cuprîndea un spațiu de vreo trei mii de stînjeni.

— La stînga întinderii acestei cetăți se află, pe o ridicătură, un tîrg care, prin înălțimea lui, domina orașul; în jurul acestei ridicături, un grec așezase niște uluci drepte, în așa chip încît să împiedice focurile celor din piață și să ajute pe acelea ale dușmanului.

— Imprejurări de așa natură pot da o idee despre marile talente ale acestui nou Vauban. Șanțul orașului era a-dînc ca marea și metereziile, mai sus decât ti-ar plăcea să îi spînzurat. Din nenorocire, multe precauțiuni fuseseră trecute cu vederea (vă rog să lertați acest jargon de inginer): nu găsesc nici întăriri, nici drumuri acoperite, care par să spună: „pe-aci nu se trece”.

— Orașul era deschis spre mare, pentru că niciodată Turcii nu s'au gândit că un vapor rusesc ar putea pătrunde prin partea aceea. Au stăruit în credința lor până în ziua năvălirii, când era prea târziu pentru a mai lua măsuri de apărare; dar fiindcă vadurile Dunării nu erau lesne de trecut, ci priveau flota moscovită, mulțumindu-se să strige: „Alah!” sau „Bis milah!”

— Așezând două baterii într'o insulă de lângă Ismail, Rușii aveau două ținte deosebite: întîi, bombardarea orașului și distrugerea clădirilor publice împreună cu locuințele particularilor; nu se sinchiseau dacă celor săraci aveau să le desăvârșească ruina. Este adevărat că și aspectul Ismailului inspira această idee. Clădit în amfiteatru, Ismailul oferea din fiecare casă o țintă sigură pentru bombele dușmane.

— Al doilea lucru pe care-l urmăreau Rușii era profitația de momentul înmărmuririi generale pentru a ataca flota turcă ce se afla ancorată în vecinătate și care aștepta foarte liniștită atacul Rușilor.

Cântul al optulea

— Erau în oraș. O coloană își deschise un drum plin de sânge, pe urmă a doua. Baloneta și spada lucitoare se încruciau cu itaganele turcești; de departe se auzeau glasurile mamelor și copiilor cari blestemau cerul. Nourii de pucioasă înăbușau suflarea dimineții și a oamenilor, acolo unde, pas cu pas, Turcii încă apărau cu furie Ismailul.

— Insuși Kutusov care, ajutat de zăpezi și ghețuri, respinsese pe Napoleon într'un marș îndrăzneț, trebui să se dea înapoi din fața Ismailului. Era un comandant vesel, căruia îi plăcea să gumească în fața prietenilor sau dușmanilor, chiar când mergea la moarte sau la victorie; dar de data acest bucle lui cuvinte nu prînseseră.

— Căci, urmat de aproape de mai mulți grenadierii, se aruncă într'un șanț și ajunse să se înnalțe până la parapet; planul lui însă nu merse mai departe. Musulmanii îl dădură înapoi cu toată ceata lui. (Între alții morți fu mai ales regretat generalul Ribaupierre).

Trad G. B.

A. S. PUȘKIN

Țiganii

I.

Prin Basarabia gonesc
Țiganii'n laie sgomotoasă.
Acuma, iată-i poposesc
Pe-un țîrm, în corturi zdrențuroase

Sub coviltirile de iol,
Și printr'ee roate ferecate,
Popasul, somnul lor domol,
Sunt dulci, ca sfînta libertate.

Bătrînii, cîna fierb, umbînd
În jurul focului din vatră;
Căuții poscă, iar ursul blînd
Întins e-alene, lângă șatră.

Și stepe, totu-i viu acum:
Și pasul iute, grișul...
Al celor pururea pe drum,
Cîntări, a prîncilor scînceală,
Și zîngănit de nicovăla.

Dar peste tabără curînd
Tăcerea somnului s'așează.
Prin noapte, numai câini lătrînd
Și-au și caii cum nechează.

Insula necunoscută¹⁾

(Saint Olaf)

Francezii sunt convingși că Englezii n'au sentimentul familiei, iar Englezii cred că Francezii nu cunosc „căminul”. Judecată falsă, care dovedește, necunosțință reciprocă, la acești doi vecini.

Familia! Căminul! În aceste două lucruri sfinte se manifestă mai ales deosebirea de suflet, de sex și de soartă ale celor două rase: saxonă și latină.

Saxonii au într'un grad foarte dezvoltat dragostea speciei. Pentru îmbunătățirea speciei, nu precupețesc nimic. Îngrijesc cu deosebire copilașii, și fac pentru ei, adevărate sacrificii. Mamele îi laptează când, pot, și supraveghează de aproape prima lor educație, datorie instinctivă pentru specie. În clasa mijlocie

în vetre locu-i potolît;
trăesc la țară, pentruca copiii să aibă destul aer și spațiu. Se

lipsesc de lux, ca să le poată procura biciclete, ponei, instrumente de sport, tot ce poate contribui la dezvoltarea lor fizică. Nu înălțură nimic, pentru ca ei să nu se găsească cumva într'o situație de inferioritate.

Sunt crescuți pentru viață, pentru luptă, și pentru acest scop se cere o severitate, o disciplină morală, pe care Francezii o iau, în mod greșit, — drept indiferență.

La Englezi, toate liniile de demarcație sunt mai distincte, mai pronunțate și spiritul de ierarhie domină chiar în familie. Mama devine rare ore prietena copiilor săi, care nu i-ar face unele destăinuri; ea n'ar atinge unele subiecte, de teamă ca copiii să n'o pue pe un picior de egalitate cu ei. În viața lor ca și la masa de familie, ocupă locul cel mai de onoare.

Între părinți și copii, sentimentele nu se exteriorizează în mîngăeri sau cuvînte. Au mai puțină căldură ca la noi, dar tot atîta adăncime, și produse frumoase acte de devotament și exemple mișcătoare de abnegație.

După multe reflecțiuni, cred că pot afirma, că în Anglia dragostea filială e mai puternică, decât dragostea tatălui sau a mamei. În Franța, e contrariu.

Englezul are pentru mama sa un sentiment foarte duos. Când îi vorbește, când o necăjește cu blîndețe, în ochii lui licărește o dragoste caldă, figura sa ia o expresiune copilărească, ce te încintă. De partea sa, mama are o slăbiciune pronunțată pentru băieți. Surorile își adoră frații. Bărbatul reprezintă rasa... și Englezoaica are cultul rasei. Orice Englez, are un deosebit instinct protector pentru femeile din familia lui. În plus gustul pentru sport, stăbilitate o camaraderie frățească cu totul plăcută, lucru care nu se cunoaște la noi.

Între tată și fiu însă, legătura nu este așa de strînsă ca în Franța. De-o parte și de alta, e mai multă independență. Și foarte de timpuriu, ei se consideră reciproc ca bărbați și ca luptători.

Părinții englezi, deși știu că au puțin noroc să aibă copii pe lângă ei și deși se pregătesc pentru o despărțire eventuală, totuși când vine, despărțirea nu e mai puțin dureroasă. Acum câțiva ani, am asistat la Southampton, la plecarea unui regiment în Indiă, unde se decretase războiul. Rămăsul lor bun era brusc, liniștit, curajos, dar respiră atîta durere, încît eu străin, am fost mișcat la lacrimi. Curierii enormi care pleacă din Anglia, însărcinați de acole scrisori voluminoase scrise pe hîrtie subțire, și destinate celor plecați în toate unghiurile globului, arată îndeajuns puterea legăturilor de familie.

Avem noi, în adevăr, sentimentul de familie mai puternic decât vecinii noștri? Nu cred. Englezii iubesc specia în copiii lor, Francezii iubesc copiii în specie. Se iubesc mai ales pe ei însuși în copiii lor. Căpățesc mai călduros cuibul micuților, pentru a-i reține în el, vreme mai îndelungată. Nu se căntăresc a-i pregăti pentru luptă, ci caută să le-o înlăture. De când vin pe lume, se ocupă să le netezească drumul. Se gândesc să le lase cât mai multă avere, și în acest scop, fac economii chiar la lucrurile trebuincioase igienice și sănătății lor. În loc să le dezvolte energia, care i-ar împinge departe, le dezvoltă sensibilitatea, care îi va reține la cămin. Această dragoste e lipsită de mîrîmîmîe, și este absolut feminină în prevederea și îngrijirea sa duioasă și copilărească.

La noi, părinții și copiii se iubesc fără rost, cu elan, cu pasiune chiar, dar fără multă înțelepciune.

Familiaritatea a crescut, iar respectul s'a micșorat.

Mai de mult, numai părinții tutuiau copiii, iar copiii între-

hînțiau acel frumos D-ta, care arată adevărată linie ierarhică. Aș dori, ca aceasta să se restabilească.

În aristocrație, s'a păstrat obiceiul vechi, și băiatul sărută încă mîna mamei sale. În atmosfera rigidă a familiei engleze, se pregătește caracterul; în atmosfera dulceagă a familiei franceze, se pregătește sufletul. Caracterul și sufletul, nu sunt oare cele două puteri motrice ale soartelor noastre respective?

Dacă întrebați pe un Englez, care e cel mai frumos cuvînt al limbii lui, își va răspunde fără șovăire: cuvîntul „home”.

— „Home”; pentru el este țara, portul, cerul.

Se spune dese ori de cineva care a murit: „He has gone home”. S'a reintors în patria sa. — Home! este încă cuibul familiar, adăpostul inviolabil, acoperișul protector, casa cu scara, care nu e suită de necunoscuți și casa noastră, ori cât ar fi ea de umilă. John Bull, are cultul ei. Nici în căsuțele de țară, toate de cărămidă roșie și lipite unele de altele ca niște alveole, nici în castele, nu se păstrează încălțămînta de stradă... Când se merge la masă, se face toaletă. Fetele își pun în păr o panglică de culoare deschisă, se gîtesc cu vreo o poadoabă hidoasă, dar cu gîndul celei mai bune intenții. Mama va zice: „Trebuie să-mi schimb rochia, băieții trebuie să se întorcă”; — și băieții o găsesc îmbrăcată cu rochia sa cea mai bună. Acest tablou al „home-lui” lor astfel învelsit, se imprimă în oarecare celule al creierului lor. Și însoțește până la capătul lumii de multe ori, și când Tommy Atkins moare pe un câmp de luptă îndepărtat, broboada albă a mamei, nodul roz sau albastru al surorii, sunt atâtea puncte luminoase în vedeniile lui de agonie; la amintirea lor, buzele lui mai surdă pentru ultima oară.

În vederea mistinei ce are de îndeplinit pe pămînt, Englezul este foarte transplantabil. Cu un acoperiș deasupra capului, ziduri care să îngreiească viața lui, prime rădăcini, sub orice latitudine. În cort, în casa din colonii, trăește pe cât posibil ca în Anglia, stăbilitate aleași obiceiuri, aleași rituri demestice. Pămîntul natal îi rămîne scump, vorbește de el cu orgoliu, îl revede ca vizitator, dar sfărșește prin a-l considera ca un fel de bunic, și-l numește chiar „bătrîna Patrie”.

Locul unde are „home-ul” său, devine țara sa, această țară va fi o patrie pentru copiii săi.

Englezii care vîd Francezii pe terasele cafenelilor, sunt convingși că nu cunoaștem acest „home”. Îmi pare că lucrurile se prea generalizează.

Ceaceo numim „le chez soi” (la noi), este sigur mai puțin ca „home-ul”, dar „le foyer” (căminul) este mai mult. „Căminul” cum s'ar putea descrie acest lucru abstract, compus din puteri invizibile, care ne rețin, ne reîntorc, care ne estă atît de drag! Poți avea un „home”, și să n'ai cămin. Locuința cea mai umilă poate fi un „foyer”, și palatul milionarului să nu fie palatul căminului e mai sfînt ca acel al „home-lui”.

Căminul nu se poate improviza, nu se reconstruiește și trebuie să fie clădit chiar pe pămîntul patriei. Este un centru de căldură și de lumină, creat de dragoste, de prietenie, de devotament, acordul sentimentelor și al ideilor. Iată ce avem. „Home-ul” este Anglo-Saxon, „le foyer”, (căminul) este latin.

M. G.

1) O pagină din jurnalul de călătorie a cunoscutului romancier Pierre de Coulvain, și curînd în volumul „La Jacques”.